

ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ

Розвиток ринкових відносин коригує потреби підприємств харчової промисловості в управлінських функціях Держхарчопрому. Нині Комітет здійснює спрямовуючу, координуючу й контрольну функції, які направлені на реалізацію державної політики розвитку харчової промисловості.

В умовах розриву господарських зв'язків та дезорганізації виробництва управлінські функції Держхарчопрому поступово змінюються: посилюється його вплив на структуру власності та розміщення кадрів підприємств харчової промисловості, передбачена участь його представників у комісіях з корпоратизації та в спостережницьких радах створюваних акціонерних товариств, здійснюється контроль за забезпеченням першочергових державних та суспільних потреб у продукції харчової промисловості.

Функції, що покладає на Комітет система національного господарського законодавства, змінюються залежно від модифікації потреб суспільства.

Співвідношення управлінських функцій Держхарчопрому (об'єднань, концернів, асоціацій) та підприємств показано на схемі.

Літерами Д, О і П позначено функції, які виконують відповідно Держхарчо-

пром, об'єднання й підприємства; цифрами 1 і 2—функції, покладені на органи державного управління законами України, постановами Верховної Ради та Указами Президента, постановами й Декретами Кабінету міністрів; 4 і 5 — функції, взяті (добровільно) Держхарчопромом і не передані підприємствам, об'єднанням; 2 — функції об'єднань, що перевищують свої повноваження, та взяті на себе обов'язки органу державного управління; 5 і 6 — функції підприємств, делеговані об'єднанням; 3 — функції, добровільно взяті об'єднаннями понад ті, що делеговані підприємствами; 4 і 7 — функції, які підприємства виконують самостійно.

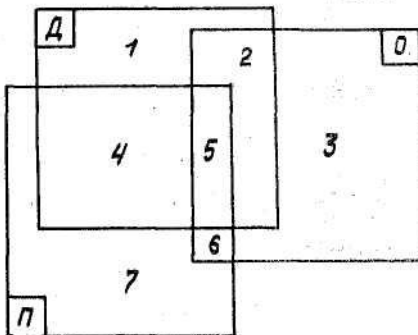
Якісний аналіз функцій Держхарчопрому свідчить, що більша їх частина відповідає вимогам законодавчих документів (1), інша — доповнює основні функції. До них (2) можна віднести: вдосконалення фінансово-кредитного

механізму в харчовій промисловості, впровадження та забезпечення ефективного функціонування ринкових структур; оптимізацію виробничої та міжгалузевої структури харчової промисловості; регулювання роботи харчової промисловості за допомогою економічних важелів тощо.

Окремі функції, взяті на себе Комітетом (поліпшення структури виробництва харчових продуктів; розробка галузевих та регіональних балансів забезпечення харчової промисловості трудовими, сировинними, матеріально-технічними й фінансовими ресурсами та інші), не відповідають ринковому механізму управління і не можуть реалізуватись в умовах децентралізації господарювання. При створенні ринку ці функції перейдуть до компетенції підприємств або їх регіональних об'єднань.

Аналіз і оптимізацію функцій структурних підрозділів (управлінь, відділів, служб) Держхарчопрому варто проводити в такому напрямку: облік та контроль за діяльністю підприємств; нормування; стандартизація та метрологічне забезпечення обліку; планування; інформаційне обслуговування й зовнішньоекономічні зв'язки.

Нині вищезгадані функції здійснюють структурні підрозділи центрального апарату Держхарчопрому, але є випадки дублювання функцій, покладених на різні управління Комітету (по горизонталі). Деякі управління виконують не властиві їм повноваження або профілю завдання, а окремі функції управлінь втратили своє зна-



чення. Виходячи з цього, можна зробити такі висновки.

За умови збереження сучасного рівня законодавчої регламентації діяльності органів державного управління Держхарчпромом має здійснювати функції, які б відповідали повноваженням органу державного управління без укладання договорів з підприємствами та об'єднаннями (1 і 2), та ті, які виконуються на госпрозрахунковій основі за прямими договорами з підприємствами та об'єднаннями (3, 5 і 6) з урахуванням останніх.

Логіка розвитку механізму державного управління в Україні свідчить: з побудовою основ ринкової економіки перелік повноважень, одержаних Держхарчпромом згідно з прийнятими законодавчими актами, поступово скорочуватиметься, — аж до зникнення всіляких важелів управління, що мають галузевий характер.

Тому Комітет повинен проводити систему попереджувальних заходів, головне призначення яких — розширення власних можливостей, які відповідали б потребам підприємств, організацій і враховували їх галузевий профіль, та поступовий перехід до виконання функцій інших ринкових структур.

На основі викладеного сформулюємо принципи поетапного розвитку Держхарчпрому та вдосконалення його структури.

Ці етапи не мають чітких часових рамок, оскільки й самі принципи, які змушують змінити існуючу структуру Комітету, — прогностичні, ймовірні.

Так, на першому етапі посилюється роль Держхарчпрому як органу державного управління, але в той же час з'являються такі його функції, які підприємства та об'єднання не можуть з якихось причин виконати, й тому реалізуються Комітетом на договірній основі.

Другий етап розвитку пов'язаний з модифікацією повноважень всіх господарських органів державного управління, їх універсальністю, стиранням галузевих відмінностей в управлінні. На цьому етапі звужуватиметься коло господарських суб'єктів та видів діяльності, які підлягають будь-якому регламентуванню, ліцензуванню, квотуванню, і збільшуватиметься кількість підприємств і організацій, що будуватимуть свою роботу згідно з вимогами законодавчих актів прямої дії.

Таким підприємствам Держхарчпром має надавати послуги, які б відповідали інтересам саме цих суб'єктів.

Наступний етап розвитку функцій Комітету базуватиметься на госпрозрахунковій основі за дво- та багатосторонніми договорами.

На всіх етапах майбутнього розвитку слід орієнтуватися на потреби підприємств та організацій харчової промисловості, проникати в нетрадиційні або зайняті іншими структурами сфери діяльності.

Навіть дублювання функцій, які на певний період делеговані підприємствами та організаціями галузевим об'єднанням, може виявити сфери ринку послуг, не зайняті конкурентами, або відвоювати їх у менш кваліфікованих органів.

У зв'язку з цим відзначимо функції Комітету, які не втрачають своєї актуальності на всіх етапах становлення ринкової економіки. Передусім це ко-

ординація діяльності підприємств і організацій, які беруть участь у розв'язанні складних міжгалузевих, міжрегіональних чи міжнародних проблем; організація з цією метою консорціумів. Актуальним також є вивчення кон'юнктури ринку ресурсів і готової продукції, тенденцій попиту та пропозиції, а також розробка маркетингових рекомендацій для підприємств й організацій. Необхідно постійно оцінювати рівень монополізації ринку й надавати послуги потенційним монополістам щодо диверсифікації, перепрофілювання виробництва, пошуку нових ринків. На нашу думку, Комітет може виконувати функції посередника в сфері матеріально-технічного забезпечення та збуту, організувати центральну диспетчерську службу, яка оперативно перерозподіляла б вільні виробничі ресурси між підприємствами й організаціями на комерційних засадах. І нині, і в перспективі слід вивчати поведінку зарубіжних конкурентів на вітчизняному й зарубіжному ринках, розробляти стратегію захисту вітчизняних підприємств і організацій.

Не втрачають свого значення і функції галузевого арбітражу, посередника в регулюванні господарських протиріч між підприємствами й організаціями харчової промисловості. Держхарчпрому доцільно також ширше займатися організацією ярмарків, аукціонів, виставок продовольчих товарів, брати участь у діяльності бірж. Важливі функції накопичення й поширення науково-технічної й патентно-ліцензійної інформації з галузевих проблем, організація симпозиумів, з'їздів, конференцій незалежної експертизи проектів науково-технічних програм, надання консалтингових послуг з питань техніки, технології, організації виробництва та праці, економіки, фінансів, бухгалтерського обліку, права й соціального захисту працівників, аудиторських послуг. Держхарчпром має всіляко сприяти галузевому банку в акумулюванні й ефективному використанні вільних фінансових коштів підприємств та організацій, інвестуванні інноваційних та ф'ючерних проектів.

У перспективі виникне потреба створення галузевої страхової акціонерної компанії, яка стимулювала б розвиток підприємств та організацій, зайнятих сезонним виробництвом і залежних від ймовірних поставок сільськогосподарської сировини. Як би не змінювалась система господарського управління, необхідна координація робіт з метрологічного забезпечення виробництва, галузевої стандартизації, підвищення рівня нормування на підприємствах і організаціях харчової промисловості.

Держхарчпром має виконувати також функції правового захисту інтересів підприємств і організацій в їх взаємовідносинах з іншими суб'єктами права, надавати допомогу в поліпшенні охорони праці, техніки безпеки, промислової санітарії, охорони навколишнього середовища, усуненні наслідків Чорнобильської аварії. Ще не створені будь-які ринкові інститути, які б замість Держхарчпрому займалися координацією планів та організацією підготовки, перепідготовки й розподілу кадрів. Малоймовірно, що найближчим часом виникнуть і спеціалізовані комерційні фірми, які сприяли б розвитку

експортного потенціалу й імпортних поставок для потреб харчової промисловості.

І, нарешті, Комітет може налагодити підготовку й поширення статистичних оглядів на замовлення підприємств та організацій.

Для виконання названих функцій необхідно перебудувати існуючу структуру Держхарчпрому, реорганізувати його управління, відділи й служби. Така перебудова зумовлена необхідністю адаптації Держхарчпрому до нових умов діяльності в ринковій економіці. Головною тут повинна бути переорієнтація всієї структури на виконання робіт, необхідних підвідомчим господарським суб'єктам незалежно від їх юридичного статусу, поступове зростання частки функцій, які реалізуються на договірних засадах.

Перебудова структури Держхарчпрому України в процесі розвитку ринкових відносин повинна пройти кілька етапів — злиття й ліквідацію діючих управлінь та відділів і появу нових підрозділів.

Внаслідок цих змін, на наш погляд, структура повинна бути такою: керівництво; галузевий інженерно-технічний центр; відділ формування та розподілу державних замовлень та контрактів; бюро демонополізації ринку продовольчих товарів; бюро інвестиційних програм, проектно-кошторисних робіт та експертизи будівельних проектів; центр постачальних та біржових послуг; центральна диспетчерська служба; галузевий центр «Праця»; галузевий акціонерний комерційний банк; галузевий центр бухгалтерських та аудиторських послуг; управління усунення наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, лікувально-профілактичного харчування та екології; галузеве координативне бюро з підготовки, перепідготовки та розподілу кадрів; центр маркетингових досліджень; відділ ліцензування та квотування експорту; центр економічного та юридичного консалтингу; перший відділ; другий відділ; управління діловодства та господарського обслуговування; інформаційний центр; галузевий арбітражний суд; галузева страхова компанія.

Така перебудова структури Держхарчпрому сприятиме розвитку ринкових відносин у харчовій промисловості.